

Kijken naar kunstwerken met *Visual Thinking Strategies*

Strategies

Les kunstzinnige oriëntatie met specifieke aandacht voor kritisch denken

Leergebied: kunstzinnige oriëntatie, discipline: beeldende vorming
Sector: primair onderwijs, onderbouw, middenbouw of bovenbouw, de gekozen kunstwerken bepalen voor welk niveau de les is
Vaardigheden: beschouwen, reflecteren, kritisch denken
Bronnen: www.vtsnederland.org

Doel

Het doel is om beter te leren kijken, kritisch te leren denken en een onderzoekende houding te ontwikkelen, het gaat om waarnemen en onderbouwen. Leerlingen praten over een kunstwerk en benoemen verschillende aspecten en kenmerken van het kunstwerk.

Nodig

- Afbeelding van kunstwerk (bij voorkeur een verhalende afbeelding)

Uitvoeren

De leerlingen gaan samen kijken naar een afbeelding. Iedereen mag om de beurt zeggen wat er op de afbeelding gebeurt, en waaraan je dat ziet. Een leerling steekt zijn hand op als hij iets wil zeggen. De juf of meester is gespreksleider en herhaalt wat iemand zegt. Dan mag iemand anders reageren met wat hij ziet. Leerlingen onderbreken elkaar niet en alles is goed. Het gaat erom wat ieder ziet én vertelt waarom hij denkt dat dat zo is!

Toelichting voor de leraar

Bij kritisch denken gaat het om het vermogen om zelfstandig te komen tot weloverwogen en beargumenteerde afwegingen, oordelen en beslissingen. Hiervoor zijn denkvaardigheden noodzakelijk, maar ook houdingsaspecten, reflectie en zelfregulerend vermogen spelen een essentiële rol. Dit komt allemaal aan bod in deze les.

Didactische principes: VTS is een wetenschappelijk onderbouwde methode om mensen beter te leren observeren door naar kunstwerken te kijken. Het gaat om open, zonder oordeel kijken, onderzoeken, luisteren naar en voortbouwen op elkaar. Tegelijk leren kinderen kritisch denken en hun taalvaardigheid verbeteren: ze vergroten hun woordenschat en leren beter formuleren. Er is geen goed of fout, er zijn verschillende kijk- en denkwijzen mogelijk. De leerlingen ervaren dat iedereen anders kijkt en leren verschillen accepteren. De methode leidt tot verdieping en actieve deelname aan het gesprek. Het is niet nodig om specifieke kennis van kunst te hebben om VTS-gesprekken te kunnen begeleiden. Zie voor meer informatie over deze methode en filmpjes met praktijkvoorbeelden van gesprekken op www.vtsnederland.org.

Hoe ga je te werk? Leerlingen gaan in een groep onder begeleiding kijken naar een of meer afbeeldingen. Belangrijk is dat het kunstwerk past bij de leeftijd en belevingswereld van de kinderen. Het meest geschikt is een verhalende afbeelding die de kinderen kunnen beschrijven en die voor

Bron: www.slo.nl

verschillende interpretaties vatbaar is. Met kinderen in de onderbouw kan het gesprek ca 10-15 minuten duren, met oudere kinderen ca 20 minuten.

Laat een afbeelding van een kunstwerk (op het digibord) zien. Leg de methode en de spelregels uit (zie 'Uitvoeren'). Geef de leerlingen rustig de tijd voor hun waarneming. Bij VTS stel je steeds dezelfde drie open vragen, in een vaste volgorde. De 1^e vraag is: 'Wat gebeurt er op deze afbeelding?' Een van de leerlingen geeft antwoord. Als gespreksleider herhaal je in eigen woorden wat diegene heeft ingebracht, en je stelt daarbij de 2^e vraag: 'Waarom zie je dat?'. Het kan gebeuren dat de onderbouwing al meteen erbij wordt gegeven door de leerling. Dan gaat het gesprek verder met de 3^e vraag: 'Wat kunnen we nog meer ontdekken?'.

Steeds paraphraseer je als gespreksleider wat er wordt ingebracht. Je kunt de zinnen van de kinderen 'duiden' door daarbij aan te geven dat ze bijvoorbeeld iets zeggen over de kleuren of de indeling van de afbeelding, over de relatie van personen die afgebeeld zijn met elkaar, over de gevoelens die de afbeelding oproept, over de tijd waarnaar de afbeelding verwijst, etc. Doordat je paraphraseert in correcte zinnen, met inbreng van nieuwe woorden, help je de leerlingen om uit te drukken wat zij waarnemen. Ook kun je de inbreng van verschillende kinderen aan elkaar linken, bijvoorbeeld door te zeggen: 'jij sluit aan bij wat ... zei, en ziet ... ' of 'in tegenstelling tot wat net werd gezegd, denk jij... '. Leerlingen zullen vanzelf nadenken over wat klasgenootjes zeggen en hierop reageren of aanvullen. Gezamenlijk ontdekken zij wat er op de afbeelding volgens hen gebeurt.

De vragen op een rij

1^e vraag: wat gebeurt er op deze afbeelding?

2^e vraag: waarom zie je dat?

3^e vraag: wat kunnen we nog meer ontdekken?

Belangrijk is om steeds door te vragen waarom zij iets zien. Dit is de manier om leerlingen te helpen kritisch te leren denken. Het gaat bij deze methode er niet om, te komen tot kunsthistorische kennis of wat de kunstenaar heeft bedoeld, maar om beter te leren waarnemen en onderbouwen.

De onderdelen interpreteren, analyseren, evalueren, concluderen en uitleggen (uit het leerplankader kritisch denken) komen in deze activiteiten allemaal in meer of mindere mate aan bod. Stimuleer de leerlingen om nieuwsgierig te zijn, te onderzoeken, op zichzelf te vertrouwen bij het kijken en benoemen van wat ze zien, naar elkaar te luisteren en met respect om te gaan met wat klasgenootjes opmerken. Dit zijn belangrijke houdingsaspecten bij kritisch denken.

Vragen stellen om kritisch denken te stimuleren	Kritisch denken (leerplankader)
<ul style="list-style-type: none"> • Wat gebeurt er op deze afbeelding? • Wat kunnen we nog meer ontdekken? 	<p>Interpreteren</p> <p>De leerling kan een onderwerp met eigen kennis en nieuw verworven informatie duiden.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Waarom zie je dat? <i>De leerling benoemt hoe hij tot deze interpretatie komt. Hij leert informatie (een beeld) te analyseren en te merken of laten zien hoe je tot een uitspraak komt.</i> 	<p>Analyseren</p> <p>De leerling kan benodigde informatie verwerven, ordenen en structureren.</p> <p>De leerling kan gevonden informatie beoordelen op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en representativiteit.</p> <p>De leerling kan betekenisvolle vragen stellen.</p>

Bron: www.slo.nl

Vragen stellen om kritisch denken te stimuleren	Kritisch denken (leerplankader)
<ul style="list-style-type: none"> • Waaraan zie je dat? <i>Dit is (in deze les) zowel een analyse- als een evaluatievraag. Het antwoord wordt niet verder geëvalueerd; het is nooit 'goed' of 'fout', elke observatie en uitleg wordt geaccepteerd. De leerlingen leren van elkaar dat er verschillende manieren van kijken mogelijk zijn. Zij horen hoe de verschillende interpretaties worden toegelicht. Dit kan begrip voor elkaar stimuleren.</i> 	<p>Evalueren</p> <p>De leerling kan (vakinhoudelijke) argumenten of criteria gebruiken voor een waardering van of mening over een onderwerp.</p> <p>De leerling kan belangen van mensen of groepen onderscheiden en deze in verband brengen met een ingenomen standpunt.</p> <p>De leerling kan zich verplaatsen in opvattingen, waarden en motieven van anderen.</p> <p>De leerling kan opvattingen, waarden en motieven van anderen vergelijken met die van zichzelf.</p> <p>De leerling kan ingenomen standpunten herkennen.</p> <p>De leerling kan vooroordelen herkennen.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Waaraan zie je dat? <i>In deze les worden geen conclusies verbonden aan de observaties. De leraar kan wel met de leerlingen concluderen dat door kritisch te kijken en na te denken je tot meer en meer verschillende uitspraken komt dan je in eerst instantie denkt.</i> 	<p>Concluderen</p> <p>De leerling kan conclusies trekken op basis van alle relevante informatie.</p> <p>De leerling kan aangeven welke consequenties volgen uit de conclusies.</p> <p>De leerling kan kritiek accepteren van anderen en die kritiek wegeen.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Waaraan zie je dat? 	<p>Uitleggen</p> <p>De leerling kan de conclusie beargumenteren of onderbouwen.</p> <p>De leerling kan uitleggen hoe het uiteindelijke oordeel tot stand is gekomen.</p>
<p>Tips</p> <ul style="list-style-type: none"> • Probeer elke leerling een beurt te geven, zodat iedereen actief de afbeelding onderzoekt. • Zorg dat de leerlingen elkaar laten uitspreken. • Creëer een veilige omgeving door steeds oprecht te vragen naar de onderbouwing van wat wordt gezien en met het antwoord respectvol om te gaan. 	<p>Houding</p> <p>De leerling heeft een onderzoekende houding.</p> <p>De leerling wil goed geïnformeerd zijn.</p> <p>De leerling heeft vertrouwen in het eigen vermogen tot redeneren.</p> <p>De leerling staat open voor verschillende wereldbeelden.</p> <p>De leerling accepteert dat iemand een andere mening kan hebben.</p> <p>De leerling gaat respectvol om met de mening van anderen.</p> <p>De leerling is zich bewust van mogelijke persoonlijke vooroordelen.</p> <p>De leerling is zorgvuldig in oordelen.</p> <p>De leerling is bereid om eigen zienswijzen te heroverwegen of te herzien.</p>

